

Kandidatundersøkelsen 2011

Første resultater

Jannecke Wiers-Jenssen

Arbeidsnotat 5/2012

NIFU

Arbeidsnotat 5/2012 Versjon 1.0

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Oppdragsgiver Forskningsrådet

www.nifu.no

Forord

Dette arbeidsnotatet er en første rapportering fra Kandidatundersøkelsen 2011. Det inneholder noen utvalgte hovedtall, som bakgrunn for presentasjonen som holdes på NIFUs årskonferanse 1. juni 2012. Det er lagt vekt på arbeidsmarkedsindikatorer som arbeidsledighet og irrelevant arbeid, samt et knippe spørsmål som berører kandidatenes tilfredshet med utdanning og lærested. Resultatene er liten grad tolket og kontekstualisert – det vil gjøres i senere analyser.

Det understrekes at tallene er foreløpige, og at justeringer kan skje på et senere tidspunkt. Leserne oppfordres til å orientere seg om oppdatert informasjon på NIFUs nettsider.

Notatet er utarbeidet av Jannecke Wiers-Jenssen, med bistand fra Clara Åse Arnesen, Inger Henaug, og Liv Anne Støren og Per Olaf Aamodt.

Oslo 30. mai 2012

Jannecke Wiers-Jenssen
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	9
1.1 Opplegg og gjennomføring	10
1.1.1 Utvalg.....	10
1.1.2 Datainnsamling og -bearbeiding	10
1.1.3 Svarprosent.....	10
1.1.4 Presentasjon av resultater	11
1.1.5 Begreper og definisjoner i Kandidatundersøkelsen.....	11
2 Overgang fra utdanning til arbeid	13
2.1 Hovedaktivitet	13
2.2 Arbeidsledighet	13
2.2.1 Ledighet blant kandidater med master i naturvitenskap	14
2.2.2 Ledighet blant kandidater med bachelorgrad i ingeniørfag.....	15
2.2.3 Utviklingen i ledighet over tid.....	16
2.3 Irrelevant arbeid og annen mistilpasning	16
2.3.1 Mistilpasning	17
2.3.2 Overutdanning.....	19
2.4 Ansettelsesforhold.....	20
2.5 Andel i relevant heltidsarbeid	21
2.6 Lønn.....	22
3 Kandidatenes vurdering av utdanningen	24
3.1 Tilfredshet med studiets relevans i forhold til arbeidslivet	24
3.2 Tilfredshet med utdanningen	25
3.3 Tilfredshet med universitetet/høgskolen	26
4 Avsluttende kommentarer	27
4.1 Videre publisering og analyser	28
Tabelloversikt	29
Figuroversikt	29

Sammendrag

Dette er den første rapporteringen fra Kandidatundersøkelsen 2011. Undersøkelsen omfatter kandidater som fullførte studiene våren 2011, og datainnsamlingen foregikk i perioden fra 28.11.2011 til 28.04.2012. Rapporten er basert på foreløpige tall, og vil bli justert på et senere tidspunkt. Undersøkelsen inneholder informasjon om de fleste grupper av kandidater med høyere grad (mastergrad). I tillegg er to grupper av bachelorkandidater inkludert; ingeniører og kandidater med økonomisk-administrativ utdanning (øk.adm.-fag).

Resultatene viser at et klart flertall av mastergradkandidatene er i arbeid et halvt år etter eksamen. Blant bachelorkandidatene er det svært mange som har valgt å fortsette med utdanning, hovedsakelig fordi de i utgangpunktet hadde planlagt et lengre løp.

Andel arbeidsledige av arbeidsstyrken er på 5,9 prosent, som er omtrent det samme som i 2009. Mastergradskandidater i humanistiske og estetiske fag, samfunnsfag, naturvitenskap/tekniske fag og jurister har alle en ledighet rundt på 7 prosent. Kandidater med mastergrad i økonomisk-administrative fag har hatt en markert nedgang i ledigheten fra 2009-2011 og er nede på 4,3 prosent. Dette er på samme lave nivå som kandidater i helse- og sosialfag. Nærmere analyser av masterkandidater med teknisk-naturvitenskapelig bakgrunn og bachelorer i ingeniørfag viser en betydelig variasjon mellom ulike faggrupper. Nyutdannede kandidater med datafaglig utdanning synes å slite noe med å få innpass på arbeidsmarkedet.

Andelen som har irrelevant arbeid på grunn av vansker på arbeidsmarkedet er relativt stabil siden 2009, men én gruppe har hatt sterk økning; jurister. De ligger i 2011 høyere enn humanister og samfunnsvitere, som tradisjonelt har hatt en høyere grad av mistilpasning enn kandidater i naturvitenskapelige og tekniske fag.

Når vi summerer opp ulike typer av mistilpasning i arbeidsmarkedet finner vi totalt sett høy grad av stabilitet mellom 2009 og 2011. Men utviklingen er ulik for ulike grupper; mistilpasningen har gått noe opp blant humanister, jurister og kandidater med master i pedagogiske fag, og ned for kandidater med øk.-adm.-bakgrunn og naturvitenskapelig bakgrunn.

Blant de sysselsatte er 64 prosent i fast stilling og 30 prosent er i ulike former for vikariater. Det er relativt store forskjeller mellom ulike grupper av kandidater. Andelen som er i fast, relevant heltidsarbeid er høyest blant masterkandidater i øk.adm.-fag og naturvitenskapelige fag, og lavest blant humanister.

Kandidatene er også bedt om å vurdere noen sider ved utdanningen og studiet de har gjennomgått. På spørsmål om å vurdere studiets relevans for arbeidslivet, er det juristene som er klart mest

positive. Minst fornøyd med arbeidslivsrelevansen er mastere i humanistiske fag og samfunnsfag, samt bachelorer i ingeniørfag. På spørsmål om å gi en samlet vurdering av utdanningen, er det igjen juristene som er mest fornøyde, mens bachelorer i ingeniørfag og mastere i pedagogikk/lærerutdanning skårer lavt. På spørsmål om å gi en helhetsvurdering av lærestedet, finner vi også variasjoner. De kandidatene som har studert ved Norges handelshøgskole (NHH) er mer tilfreds med sitt lærested enn de som har studert ved universitetene.

1 Innledning

NIFU har gjennomført undersøkelser av overgangen fra utdanning til arbeid for personer med høyere utdanning på jevnlig basis siden 1972. Hovedtemaet for disse kandidatundersøkelsene er overgangen fra utdanning til arbeid.

Kandidatundersøkelsen 2011 er en halvtårsundersøkelse, det vil si at den er gjennomført om lag seks måneder etter eksamen. Den inneholder informasjon om de fleste kandidatgrupper med høyere grad.¹ I tillegg er to grupper med utdanning på lavere grad inkludert; bachelorkandidater i ingeniørfag og økonomisk-administrative fag. Undersøkelsen skiller seg fra andre halvtårsundersøkelser ved at den inneholder tilleggsspørsmål om samarbeid med næringslivet og entreprenørskap i utdanningen. Dette er spørsmål som vil analyseres i forbindelse med pågående forskningsprosjekter på NIFU.

I dette notatet presenterer vi de første resultatene fra 2011-undersøkelsen. Flere og reviderte resultater vil bli publisert på senere tidspunkt, på NIFUs nettside, i NIFUs rapportserie, og i form av vitenskapelige og populærvitenskapelige artikler. Vi oppfordrer leserne til å holde seg oppdatert om de siste tallene på NIFUs nettside.

Kandidatundersøkelsen – to hovedtyper:

Halvtårsundersøkelser gjennomføres som navnet indikerer ca. et halvt år etter fullført utdanning. De gjennomføres annethvert år, og inngår i en tidsserie. Undersøkelsene omfatter de fleste kandidatgrupper med høyere grads eksamen fra norske læresteder.

Undersøkelsen kartlegger overgangen fra høyere utdanning til arbeidsmarked og eventuell videre utdanning. Den fungerer blant annet som en «temperaturmåler» på arbeidsmarkedet, ved at den kartlegger hvor lett/vanskelig det er for nyutdannede å få innpass i arbeidslivet. Hoveddelen av spørsmålene er de samme fra gang til gang, slik at halvtårsundersøkelser gir godt grunnlag for å følge utviklingen over tid. De senere årene har halvtårsundersøkelsene også inneholdt informasjon om kandidatenes vurderinger av utdanningen og studiestedet.

Spesialundersøkelser gjennomføres om lag hvert annet år (de årene det ikke gjennomføres halvtårsundersøkelser). De foretas vanligvis lengre tid etter eksamen, for eksempel to, fire eller åtte år etter endt utdanning, noen som gjør at man kan se på karriereutvikling over tid. De kan ta opp et bredere spekter av tema enn halvtårsundersøkelsene og fokuserer gjerne på utvalgte grupper, for eksempel kandidater med profesjonsutdanninger, eller kandidater med utdanning fra utlandet. Enkelte ganger har spesialundersøkelsene inngått i større internasjonale undersøkelser.

¹ Kandidater med medisinstudier, kandidater fra Handelshøgskolen BI og kandidater fra engelskspråklige studier med primært internasjonal deltakelse er de viktigste unntakene.

1.1 Opplegg og gjennomføring

Nedenfor følger en kort beskrivelse av hvordan Kandidatundersøkelsen 2011 er gjennomført.

1.1.1 Utvalg

2011-undersøkelsen omfatter de fleste grupper høyere grads kandidater som ble uteksaminert i løpet av vårsemesteret 2011. I tillegg inngår to grupper med lavere grad; bachelorkandidater i ingeniørfag og i økonomisk-administrative fag.

For de fleste faggrupper er det sendt ut skjema til samtlige kandidater, men for fagområder med et høyt antall kandidater har vi foretatt et utvalg. For høyere grad gjelder det humanistiske fag, pedagogiske fag, statsvitenskapelige fag, psykologi, øk.adm.-fag, biologiske fag, fysiske og kjemiske fag, faggruppene elektro, mekanikk og maskin, bygg- og anleggsgfag og helse-, sosial- og idrettsfag. Det er tatt utvalg også av bachelor i øk.adm.-fag og av bachelor i ingeniørfag. Det siste gjelder mannlige kandidater i faggruppene elektro, mekanikk og maskin og bygg og anlegg.

1.1.2 Datainnsamling og -bearbeiding

Opplysninger om uteksaminerte kandidater er innhentet fra de enkelte lærestedene. Kandidatene fikk tilsendt et brev og spørreskjema per post. De kunne velge mellom å besvare undersøkelsen elektronisk og på papir. Spørsmålene refererer til en bestemt referanseuke, 14.-20. november 2011. Det ble sendt ut tre påminninger, og datainnsamlingsperioden varte fra 28. november til 28. april. Det ble ikke benyttet økonomiske insentiver for å få kandidatene til å svare.

Flere av spørsmålene i Kandidatundersøkelsen kodes manuelt. Dette gjelder for eksempel spørsmål om tidligere høyere utdanning, videreutdanning, yrke og næring. Slike opplysninger er viktige for mer inngående, forskningsmessige analyser av datamaterialet, men vil ikke bli benyttet i denne publikasjonen.

1.1.3 Svarprosent

I alt 2841 kandidater besvarte undersøkelsen, 63 prosent av disse svarte via webskjema og 37 prosent på papirskjema. Andelen som svarte via papirskjema var 37 prosent, mot 35 prosent i 2009-undersøkelsen.

Tabell 1.1 Utvalg og svarprosent

Antall utsendte invitasjoner	Ekskludert ²	Nettoutvalg	Ant. svar	Svarprosent
6030	332	5698	2841	49,9

Total svarprosent er 49,9 prosent. Oppslutningen er bedre blant masterkandidater enn bachelorkandidater. Av de med høyere grad svarte 54 prosent, av bachelorkandidater i ingeniørfag svarte 40 prosent og av bachelorkandidater fra økonomisk-administrative svarte 35 prosent. Også tidligere undersøkelser har vist at bachelorkandidater er mindre tilbøyelige til å svare. Det er vanskelig å gi noe entydig svar på hvorfor det er slik. En medvirkende forklaring kan være at flere i denne gruppen fortsetter i utdanning, og dermed opplever en undersøkelse som fokuserer på overgangen fra utdanning til arbeid som mindre relevant.

² Vi har ekskludert personer som har utvandret og personer som har meldt fra at de ikke har tatt den utdanningen de var registrert med og personer der vi har fått sendinger uåpnet i retur fra postverket. Den siste gruppen er personer som ikke har mottatt våre henvendelser, og dermed ikke har hatt anledning til å svare.

Svarprosenten for mastergradskandidater i Kandidatundersøkelsen 2011 er om lag den samme som for 2009-undersøkelsen³, men klart lavere enn den var for noen år siden. I 2001 var svarprosenten 71 blant høyere grads kandidater. Avtakende oppslutning er ikke noe som er spesielt for Kandidatundersøkelsen, det er generelt synkende oppslutning om spørreskjemaundersøkelser. Kandidatundersøkelsen har fremdeles en høy oppslutning sammenlignet med tilsvarende undersøkelser som gjennomføres i andre land.

1.1.4 Presentasjon av resultater

Som nevnt har vi trukket et utvalg av noen kandidatgrupper, og resultatene som presenteres i denne rapporten er vektet ut fra dette. Vektingen er gjort med utgangspunkt i en streng definisjon av ekskluderte,⁴ for å være sammenlignbar med tidligere år.

Resultater for grupper under 20 kandidater er i de fleste tilfeller tatt ut av tabellene, men i noen tilfeller er de inkludert i parentes.

Fagkategoriene som benyttes for 2011-resultatene er noe annerledes enn de som tradisjonelt har vært brukt i rapporteringen fra Kandidatundersøkelsen. I de figurene vi viser utvikling over tid, vises et begrenset antall fagkategorier.

1.1.5 Begreper og definisjoner i Kandidatundersøkelsen

Sysselsatt: Omfatter alle som oppfattet seg som hovedsakelig yrkesaktiv eller utførte minst én times inntektsgivende arbeid i uka 14.–20.11.2011 eller hadde et inntektsgivende arbeid som de var midlertidig borte fra i undersøkelsesuka. Som sysselsatte regnes også de som var i enkelte arbeidsmarkeds/sysselsettingstiltak.

Sysselsatt i samsvar med utdanningen (relevant arbeid): Omfatter sysselsatte som mener at arbeidet krever høyere utdanning eller at det er en fordel å ha det. Til denne gruppen regnes i tillegg de som mener at arbeidsoppgavene er på et nivå hvor høyere utdanning er helt uten betydning, men hvor innholdet i utdanningen passer godt eller middels godt til arbeidsoppgavene.

Sysselsatt uten samsvar med utdanningen (irrelevant arbeid): Omfatter sysselsatte som mener at høyere utdanning er helt uten betydning for arbeidet og at innholdet i utdanningen passer dårlig med arbeidsoppgavene. Vi skiller mellom de som var i irrelevant arbeid pga. vanskeligheter med å få arbeid i samsvar med utdanningen, dvs., var «*ufrivillig i irrelevant arbeid*», og de som var i irrelevant arbeid av andre grunner dvs. «*irrelevant arbeid ellers*».

Undersysselsetting: Omfatter alle personer med arbeid i samsvar med utdanningen som jobber deltid fordi det ikke har vært mulig å få heltidsarbeid.

Arbeidsledig: Omfatter alle som var uten inntektsgivende arbeid (dvs. var ikke-sysselsatte) og som i tillegg oppfylte minst én av følgende betingelser:

1. oppfattet seg som hovedsakelig arbeidsledig og hadde søkt arbeid,
2. oppfattet seg ikke som hovedsakelig yrkesaktiv eller arbeidsledig, men hadde søkt arbeid de siste 4 ukene forut for undersøkelsestidspunktet og kunne ha påtatt seg arbeid i undersøkelsesuka,
3. var i nærmere definerte arbeidsmarkedstiltak.

Arbeidsstyrken: Omfatter sysselsatte og arbeidsledige.

Utenfor arbeidsstyrken: Omfatter alle som ikke var sysselsatte eller arbeidsledige.

---

³ 2009-undersøkelsen hadde en svarprosent på 53 blant mastergradskandidater.

⁴ I denne sammenheng er ikke de med ukjent adresse ekskludert, kun de som ikke er en del av målgruppen.

Mistilpasset: Omfatter personer som faller i en av følgende 4 grupper:

1. var *arbeidsledig*,
2. var *undersysselsatt*,
3. var uten arbeid i samsvar med utdanningen (dvs. i irrelevant arbeid) på grunn av vanskeligheter på arbeidsmarkedet, dvs., *ufrivillig irrelevant arbeid*,
4. var uten arbeid i samsvar med utdanningen (dvs. i irrelevant arbeid) av andre grunner enn vanskelig arbeidsmarked, dvs. i *irrelevant arbeid ellers*.

Månedslønn: Månedslønn er brutto månedslønn eksklusiv ekstrainntekter. Kandidater som har inntekt som selvstendig næringsdrivende eller som arbeidet deltid, er ikke regnet med. Det er heller ikke kandidater som arbeider utenfor Norge. I tilfeller der både månedslønn og lønnstrinn er oppgitt og det er forskjell på disse, er den månedslønnen som tilsvarer det oppgitte lønnstrinnet brukt.

2 Overgang fra utdanning til arbeid

2.1 Hovedaktivitet

På spørsmål om hva de regner som sin hovedaktivitet, svarer et klart flertall av kandidatene at de var yrkesaktive i referanseuka 14. – 20. november 2011. Blant masterkandidatene gjelder dette mer enn åtte av ti. Blant bachelorkandidatene er det mange som fortsatt er i utdanning. Et klart flertall av disse opplyser at de fortsatt er i utdanning fordi de i utgangspunktet hadde planlagt å ta en høyere grad enn den de avsluttet våren 2011, men noen oppgir at de studerer videre fordi de ønsket å øke sine valgmuligheter på arbeidsmarkedet. Det er så godt som ingen bachelorkandidater som svarer at de studerer videre fordi det har vært vanskelig å finne relevant arbeid etter avsluttet utdanning.

Tabell 2.1 Hovedaktivitet november 2011. Prosent

	Master N=2205	Bachelor øk.adm. N=141	Bachelor ingeniør N=440	Total N=2786
Yrkesaktiv	81,7	43,3	60,0	74,5
Student/skoleelev	5,6	44,4	34,2	13,9
Hjemmearbeidende (uten lønn)	1,3	0,7	0,5	1,1
Vernepliktig	0,1	0	0	0,1
Arbeidsledig	8,2	7,9	4,4	7,6
Annet	3,1	3,6	0,9	2,8
Totalt	100	100	100	100

2.2 Arbeidsledighet

Vi skal nå se på andelen arbeidsledige blant de kandidatene som inngår arbeidsstyrken. I arbeidsstyrken inngår de som er sysselsatt (yrkesaktive) og de som er arbeidsledige, mens de andre gruppene i tabell 2.1 holdes utenfor. Denne definisjon av arbeidsledighet (se punkt 1.1.5.) er noe strengere enn den selvrapporterte hovedaktiviteten som ble vist i tabell 2.1.

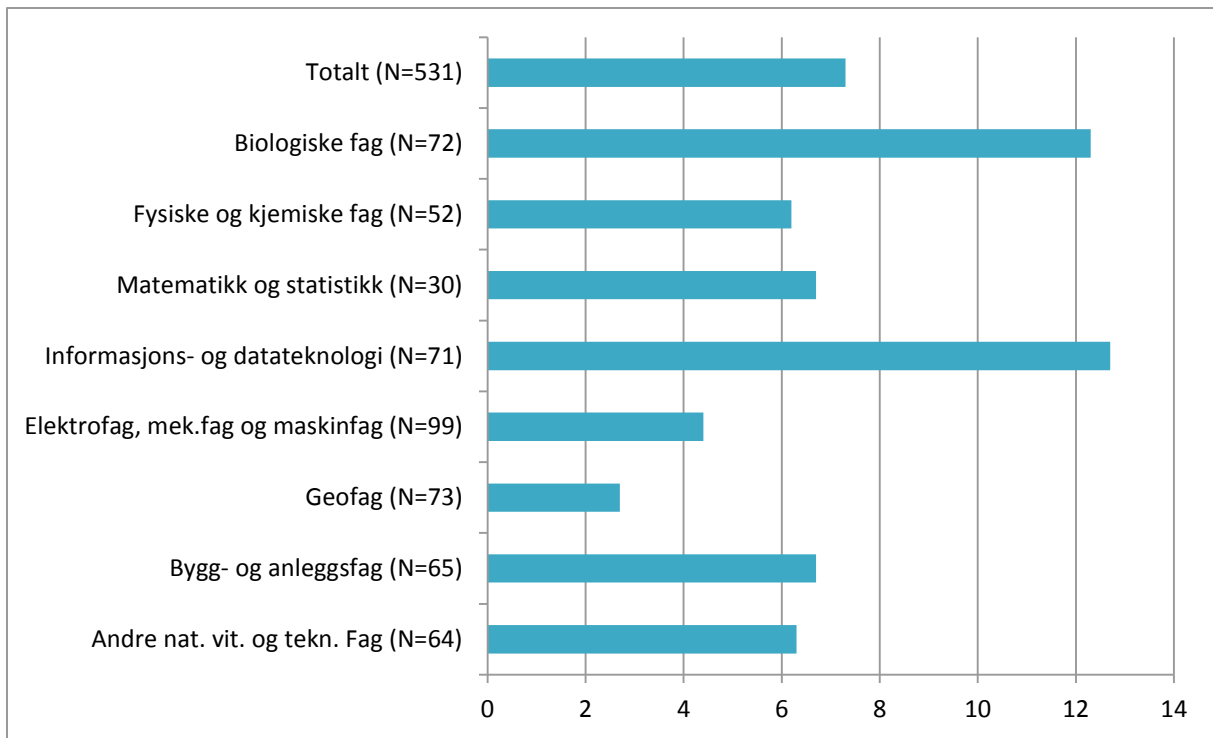
Tabell 2.2 Andel arbeidsledige av arbeidsstyrken.

	Andel ledige	N
Alle	5,8	2572
Master totalt	5,9	2134
Humanistiske og estetiske fag	7,1	323
Pedagogikk og lærerutdanning	2,0	201
Samfunnsfag	6,9	364
Jus	7,7	89
Økonomisk-administrative fag	4,3	233
Naturvitenskap og tekniske fag	7,3	531
Helse og sosial	4,1	296
Primærnæringsfag	6,3	32
Samferdsel etc.	(18,8)	16
Idrettsfag	4,1	49
Bachelor, øk-adm.	7,1	100
Bachelor, ingeniør	4,7	338

Vi ser at ledigheten i gjennomsnitt ligger rett under seks prosent, men at det er nokså store variasjoner mellom gruppene. Ledigheten er lavest blant kandidater med master i pedagogikk/lærerutdanning, helse- og sosialfag og idrettsfag, mens den er på over sju prosent for masterkandidater i humaniora, jus og naturvitenskap. Samferdselsfag har den høyeste ledigheten, men ettersom denne gruppen er svært liten, kan vi ikke legge stor vekt på disse tallene.

2.2.1 Ledighet blant kandidater med master i naturvitenskap

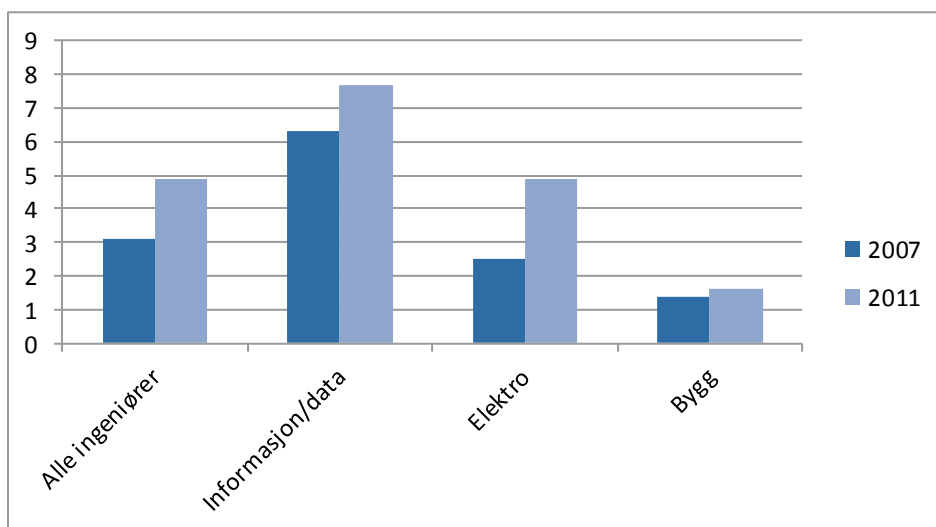
Kandidater med master i naturvitenskap er gruppe som det ofte hevdes å være høy etterspørsel etter i arbeidsmarkedet. Likevel er altså drøyt sju prosent arbeidsledige et halvt år etter eksamen. Vi har derfor valgt å se nærmere på denne gruppen. Av figur 2.1 framgår det at det er stor variasjon mellom de ulike faggruppene. Det er 2 prosent ledighet blant kandidater i geofag, mens biologer og kandidater med mastergrad i data- og informasjonsteknologi har en ledighet på 12-13 prosent. Biologer har tradisjonelt hatt høyere ledighet enn andre naturvitere, mens ledigheten blant kandidater med mastergrad i data- og informasjonsteknologi har svingt med konjunktorene. Det kan derfor synes noe overraskende å finne såpass høy ledighet i den sistnevnte gruppen i 2011.

Figur 2.1 Andel arbeidsledige av arbeidsstyrken blant kandidater med mastergrad i naturvitenskap og tekniske fag.

2.2.2 Ledighet blant kandidater med bachelorgrad i ingeniørfag

Ingeniører er en annen gruppe som det hevdes å være stor etterspørsel etter. Kandidater med bachelorgrad i ingeniørfag var også med i Kandidatundersøkelsen 2007, og i figur 2.2 har vi sammenlignet ledighetstall for utvalgte undergrupper av ingeniører på disse to tidspunktene. Vi observerer at ledigheten har økt for alle grupper, og at ledigheten varierer med type ingeniørutdanning. Det er minimal ledighet blant byggingeniører, men dataingeniørene opplever betydelig ledighet.

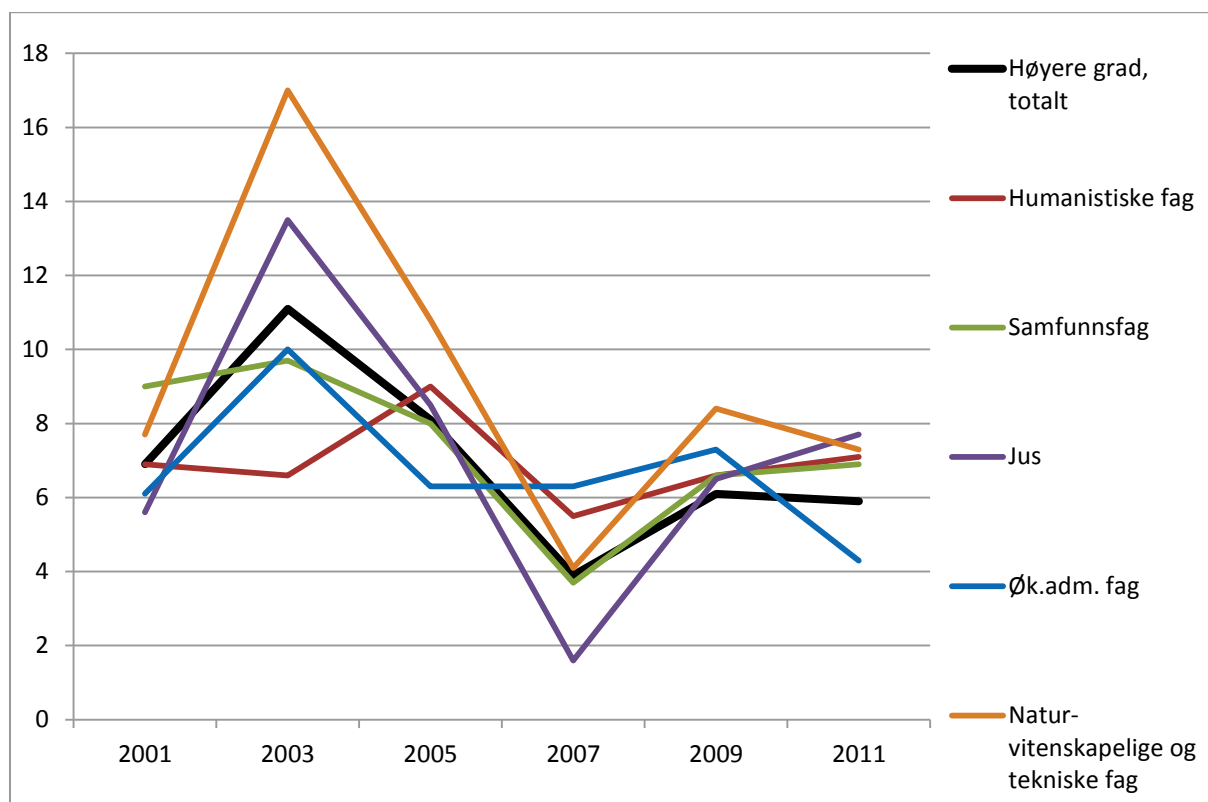
Figur 2.2 Andel arbeidsledige blant bachelorkandidater i ingeniørfag 2007 og 2011.

2.2.3 Utviklingen i ledighet over tid

Figur 2.3 viser utviklingen i ledighet på 2000-tallet for kandidater med høyere grad totalt, og for et utvalg av kandidatgrupper. Vi ser at ledigheten totalt sett var på det høyeste i 2003 og på det laveste i 2007. Ledigheten steg med to prosentpoeng fra 2007 til 2009, og ligger på samme nivå i 2011 som 2009. Ledigheten blant nyutdannede steg altså noe i kjølvannet av finanskrisa, men den steg altså fra et historisk lavt nivå.

Figuren illustrerer at noen kandidatgrupper påvirkes mer av konjunktorene enn andre. Teknisk/naturvitenskapelige fag og jus har de største svingningene.

Når det gjelder utviklingen fra 2009 til 2011 er det små endringer med et unntak; kandidater med master i økonomisk-administrative fag har hatt en markert nedgang i ledigheten fra 7,3 til 4,3 prosent.

Figur 2.3 Andel arbeidsledige av arbeidsstyrken 2001-2011. Kandidater med høyere grad.

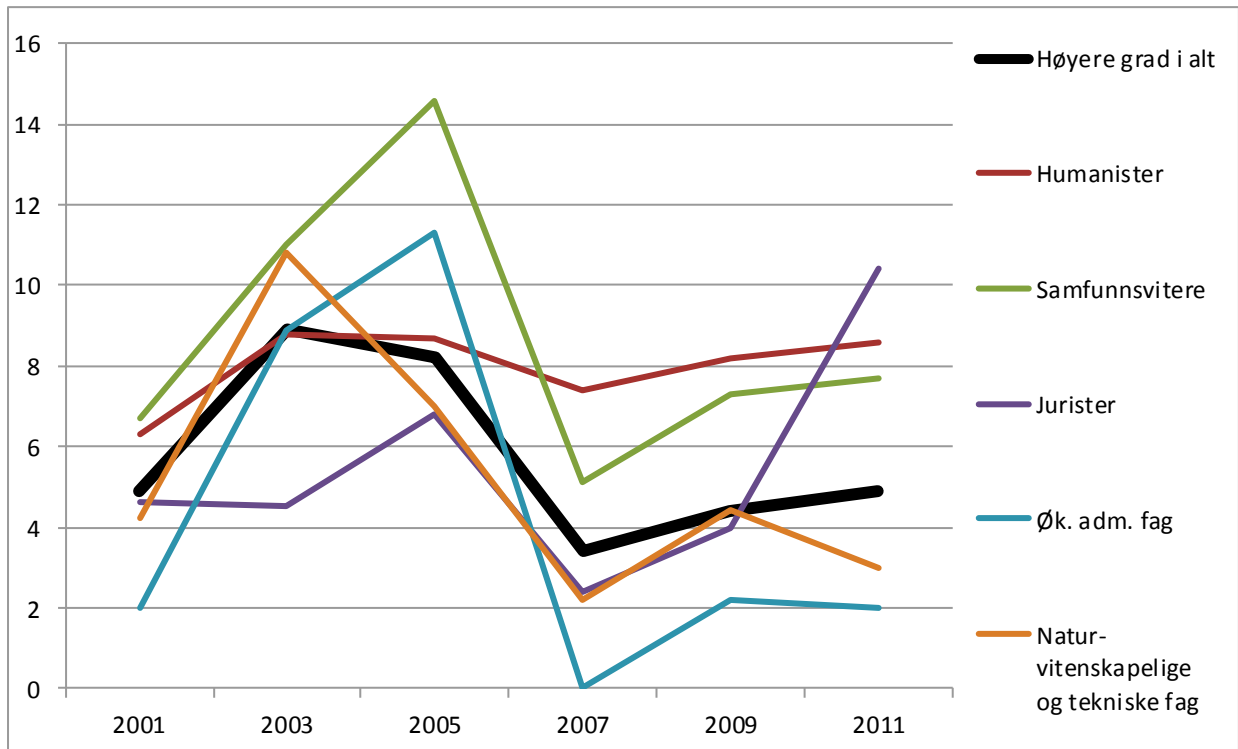
2.3 Irrelevant arbeid og annen mistilpasning

Vi har sett at arbeidsledigheten blant nyutdannede er moderat. Men at man er i arbeid, betyr ikke nødvendigvis at man har et arbeid som er i samsvar med utdanningen. Kandidatundersøkelsen inneholder flere spørsmål som dekker utdanningens arbeidslivsrelevans. I NIFUs tidsserie for Kandidatundersøkelsen brukes en definisjon av irrelevant arbeid som er nokså streng. Den omfatter kun sysselsatte som mener at høyere utdanning er *helt uten betydning for arbeidet* (jr. figur 2.3) og i tillegg opplyser at *innholdet i utdanningen passer dårlig med arbeidsoppgavene*. Blant mastergradskandidatene fra 2011 faller totalt 4,7 prosent av de sysselsatte innenfor denne strenge definisjonen av irrelevant arbeid, mens 3,3 prosent er i irrelevant arbeid av andre grunner. Å ha

arbeid med lav relevans for utdanningen, skyldes ikke nødvendigvis at det er vanskelig å få relevant arbeid. Noen ønsker å arbeide innenfor andre felt enn det de er utdannet for, og blant de som fortsetter utdanningen er det vanlig å ha en deltidsjobb med begrenset relevans.

Figur 2.4 viser utviklingen over tid i hvor store andeler av arbeidsstyrken som har vært i irrelevant arbeid på grunn av at det ikke har vært mulig å få arbeid i samsvar med utdanningen, for utvalgte grupper av høyere grads kandidater.

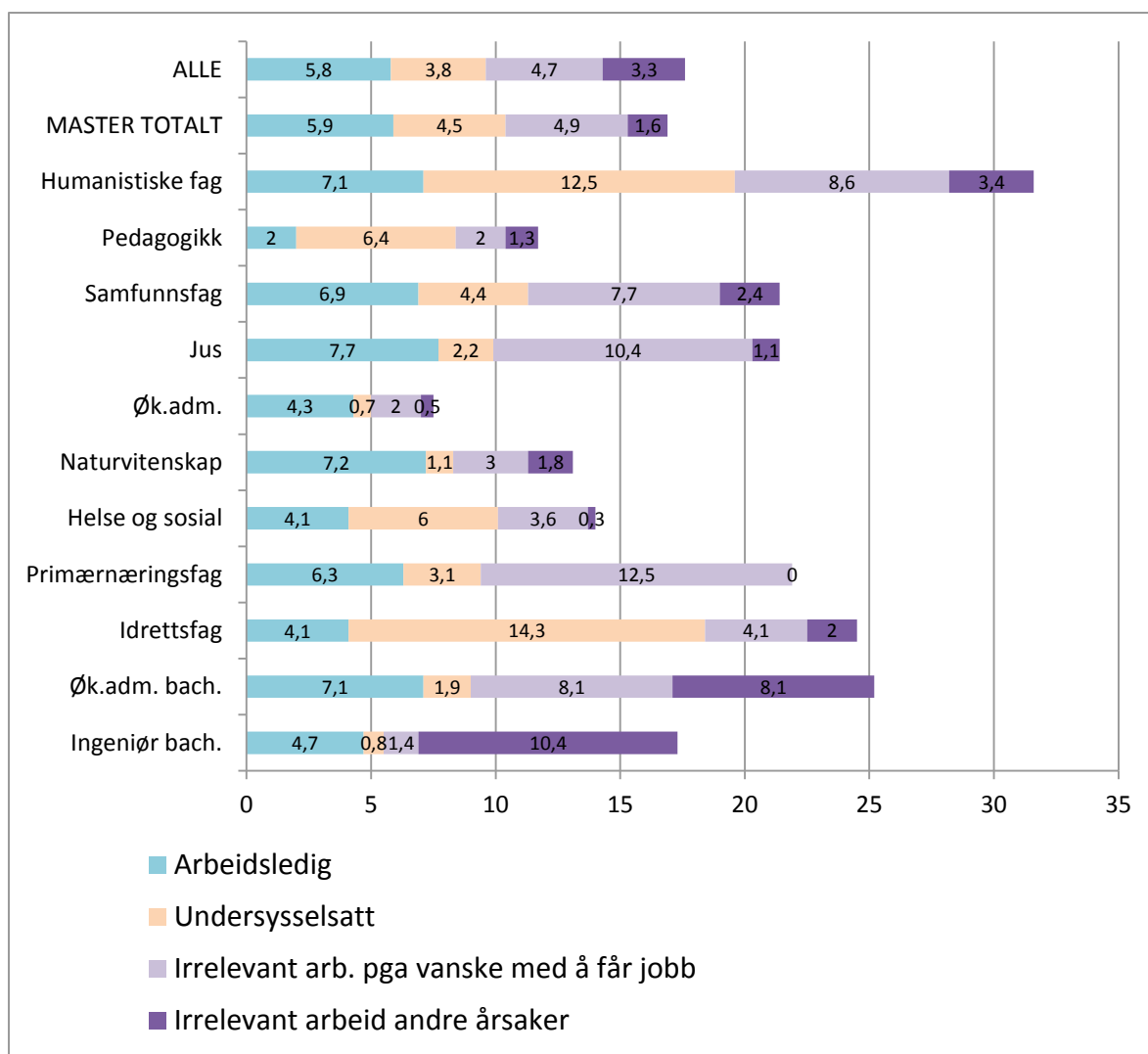

Figur 2.4 Andel sysselsatte i ufrivillig irrelevant arbeid. Kandidater med høyere grad

Vi ser at det er betydelige forskjeller mellom faggrupper, og at det også er store svingninger i hvor mange som er irrelevant arbeid. Humanister og samfunnsviter har ligget nokså høyt i hele perioden, mens øk-adm.-kandidater (hovedsaklig siviløkonomer) lå over snittet midt på 2000-tallet, men har ligget under snittet i de tre siste kandidatundersøkelsene. Tallene var nokså stabile mellom 2009 og 2011, med et unntak: Det er en sterk økning i andelen jurister i irrelevant arbeid.

2.3.1 Mistilpasning

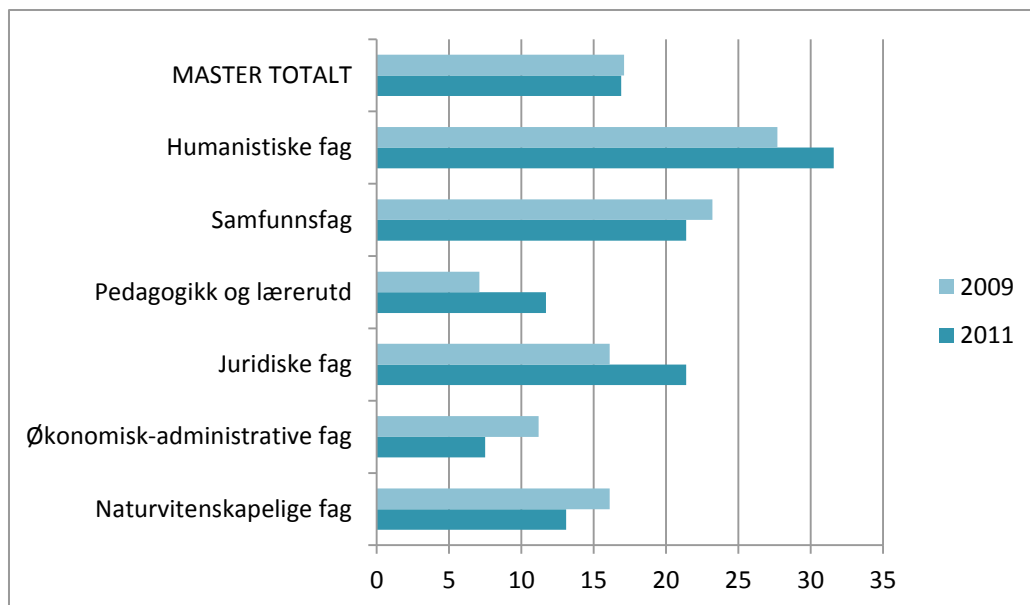
Arbeidsledighet og irrelevant arbeid er indikatorer på en suboptimal arbeidsmarkedstilpasning. Det er også undersysselsetting, det vil si å ha en lavere stillingsprosent enn det man ønsker. Legger man sammen ledighet, ulike former for irrelevant arbeid og undersysselsetting får man en indeks som i Kandidatundersøkelsen betegnes som mistilpasning. Figur 2.5 viser hvor store andeler av kandidatene som omfattes av denne definisjonen.

Figur 2.5 Andel av arbeidsstyrken som er mistilpasset.

Vi ser at humanistene ligger klart høyest, blant annet på grunn av andelen undersysselsatte. Mastere i økonomisk-administrative fag er den gruppen som i minst grad er mistilpasset. Masterkandidater i pedagogikk, helse- og sosialfag og naturvitenskap ligger også under gjennomsnittet. De to bachelorgruppene vi har med ligger nokså høyt, men dette må ses i sammenheng med at mange av dem kombinerer utdanning og arbeid – det betyr at en del av dem har typiske «studentjobber» som ofte har liten relevans til utdanningen.

I figur 2.6 har vi addert de ulike formene for mistilpasning, og sammenlignet 2011-tallene med tall for 2009 for utvalgte grupper av masterkandidater. Vi ser at mistilpasningen har gått noe opp blant humanister, jurister og kandidater med master i pedagogiske fag, mens kandidater med øk.-adm.-bakgrunn og naturvitenskapelig bakgrunn har lavere grad av mistilpasning i 2011 i forhold til i 2009.

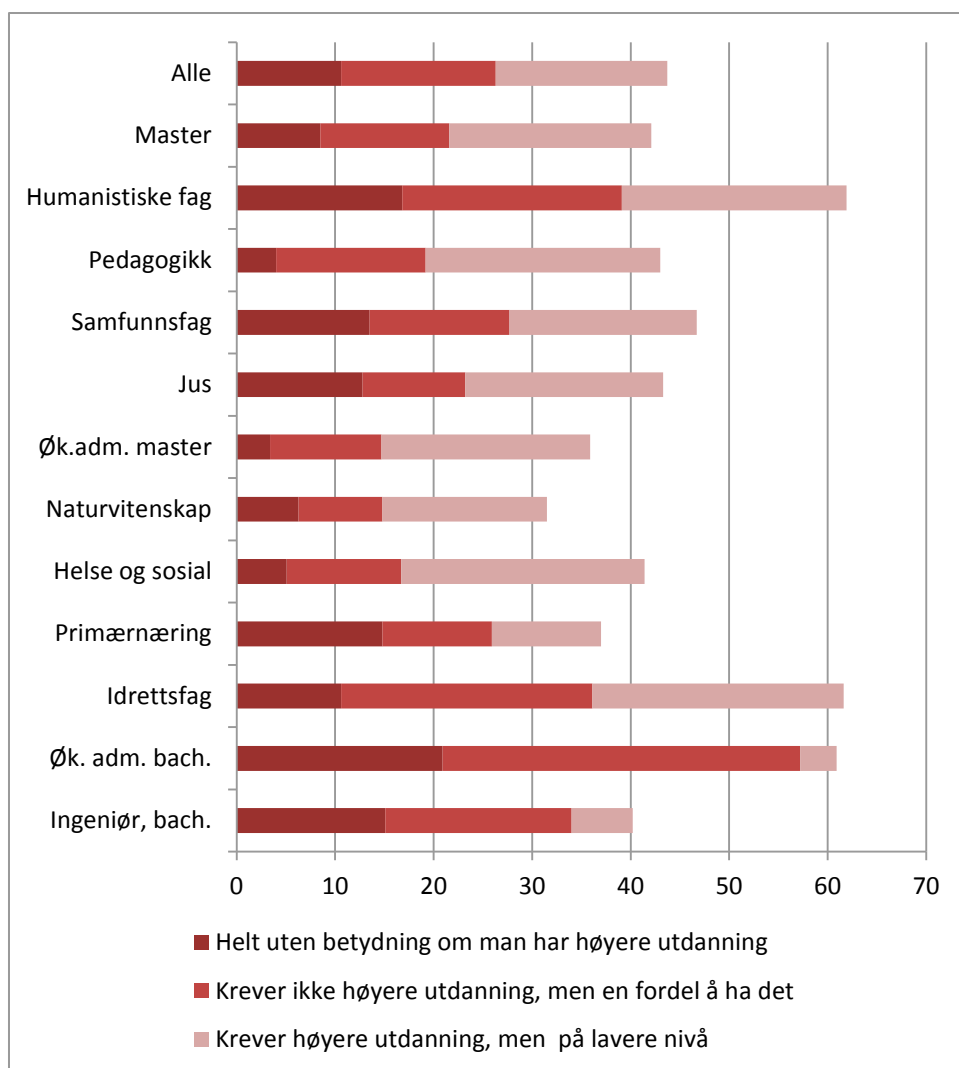

Figur 2.6 Andel mistilpassede av arbeidsstyrken 2009 og 2011.

2.3.2 Overutdanning

Som nevnt er begrepet «Irrelevant arbeid» en streng definisjon av overkvalifisering. Vi skal nå vise en figur som også inkluderer «mildere» former for overutdanning. Figur 2.7 viser at om lag en av ti kandidater har arbeid som ikke krever høyere utdanning. Ytterligere 16 prosent er i jobber de mener at ikke *krever* høyere utdanning, men det er en fordel å ha det. Legger vi også til de 17 prosentene som har arbeid som krever høyere utdanning på et lavere nivå enn det de har, ser vi at det er betydelige andeler som har høyere utdanning enn det jobben krever.

Vi ser da at relativt høye andeler av kandidatene framstår som overutdannet. Bachelorkandidatene i økonomisk-administrative fag og mastere i humanistiske fag og idrettsfag er særlig utsatt, mens andelen er relativt lav blant mastergradskandidater i naturvitenskap og helse- og sosialfag. Det understrekes imidlertid at dette er kandidatenes subjektive oppfatning, og at dette er forhold som kan være noe vanskelige å vurdere som nyutdannet.

Figur 2.7 Andel sysselsatte som oppfatter seg som overutdannet.

2.4 Ansettelsesforhold

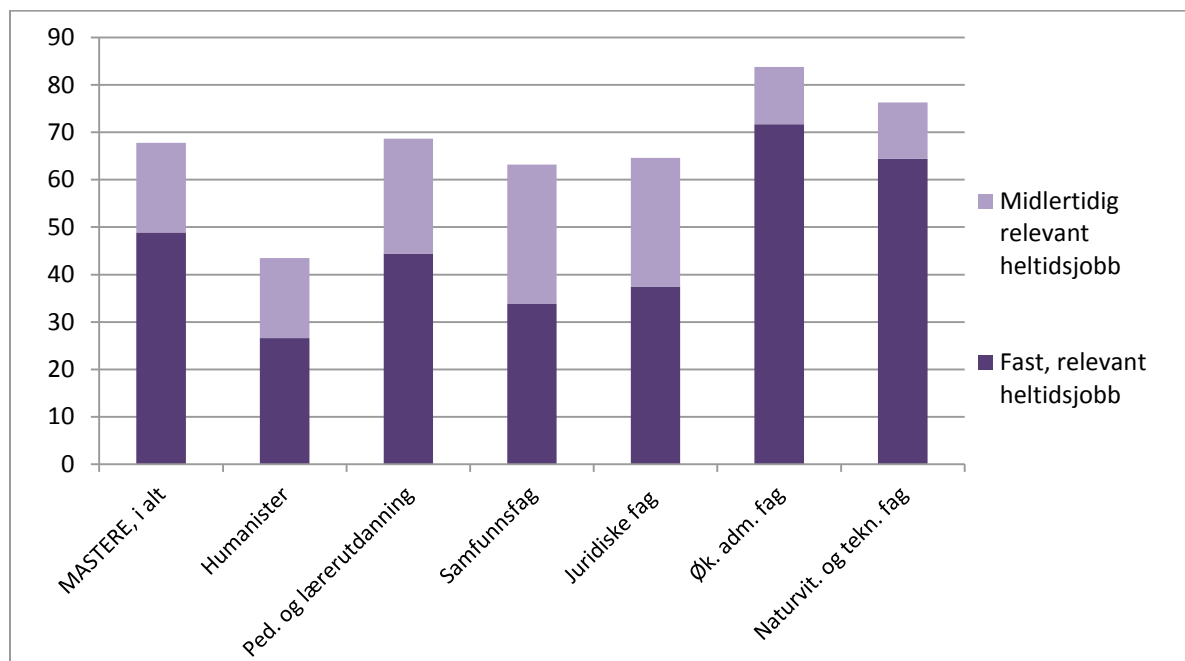
De som er sysselsatt har besvart et spørsmål om hva slags ansettelsesforhold de har. Fordelingen vises i tabell 2.3. Vi ser at andelen som er i fast, relevant arbeid varierer betydelig. Blant masterkandidatene er andelen høyest blant kandidater med øk.adm.-utdanning, der mer enn åtte av ti er i fast stilling. Også blant kandidater i naturvitenskap og primærnæringsfag har en høy andel fast jobb. Blant humanister, samfunnsvitere og kandidater i idrettsfag er andelen med fast jobb ned mot 40 prosent, mens andelen i vikariater er høy. Det er også verd å merke seg at andelen som arbeider som selvstendig næringsdrivende er høyere blant kandidater i humanistiske og estetiske fag enn i andre grupper.

Tabell 2.3 Type ansettelsesforhold

	Fast ansettelse (inkludert ikke fullført prøvetid)	Stipendiat/ Forsker-opp-læringsstilling	Vikariat eller annen midlertidig stilling av varighet 6 måneder eller mer	Vikariat eller annen midlertidig stilling av mindre enn 6 måneders varighet	Selvstendig næringsdrivende
Alle	64,2	3,4	20,4	9,5	2,5
Master totalt	60,0	4,3	22,4	10,4	3,0
Humanistiske og estetiske fag	42,5	0,5	31,4	15,8	10,1
Pedagogikk og lærerutdanning	58,3	1,4	31,5	8,0	0,7
Samfunnsfag	43,3	4,7	29,6	19,8	2,1
Jus	59,5	1,2	25,2	14,1	0
Økonomisk-administrative fag	81,2	1,5	11,4	4,9	1,0
Naturvitenskap og tekniske fag	68,7	9,2	13,9	7,1	1,0
Helse og sosial	58,9	4,5	24,6	6,3	5,7
Primærnæringsfag	71,4	0	17,9	10,7	0
Samferdsel etc.	(84,6)	(7,7)	(7,7)	(0)	(0)
Idrettsfag	44,4	4,4	33,3	8,9	8,9
Bachelor, øk.adm.	68,8	0	19,7	11,5	0
Bachelor, ingeniør	87,1	0	9,2	2,7	1,1

2.5 Andel i relevant heltidsarbeid

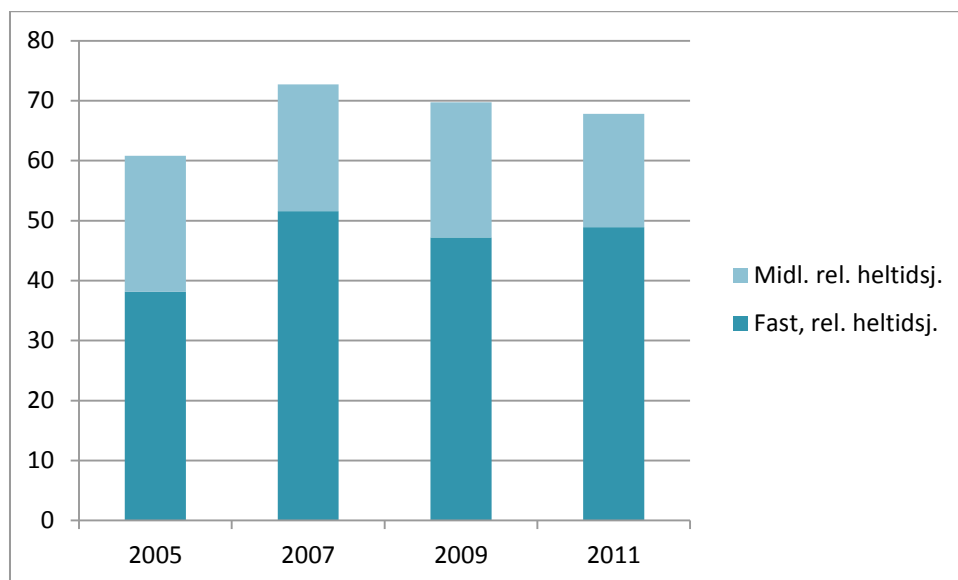
I figur 2.8 kombineres informasjon om hovedaktivitet, ansettelsesforhold og relevant arbeid, og vi får fram andelen som er i relevant heltidsarbeid.

Figur 2.8 Andel høyere grads kandidater i relevant heltidsarbeid 6 måneder etter eksamen

Vi ser at det er mastere med øk.adm.-utdanning og naturvitenskapelig utdanning som oftest er i relevant heltidsarbeid.

Figur 2.9. viser andelen høyere grads kandidater som var i relevant heltidsarbeid i perioden 2005-2011. Vi ser at det har vært en svak nedgang fra toppåret 2007.

Figur 2.9 Andel høyere grads kandidater i relevant heltidsarbeid seks måneder etter eksamen 2005-2011.

2.6 Lønn

Når det gjelder lønn, ser vi kun på de som arbeider i hel stilling i Norge. Kandidatene er bedt om å oppgi brutto, ordinær månedslønn, og ikke regne med overtid, bonus eller ekstraintekter. Tabell 2.4 viser gjennomsnittslønn fordelt på fag.⁵

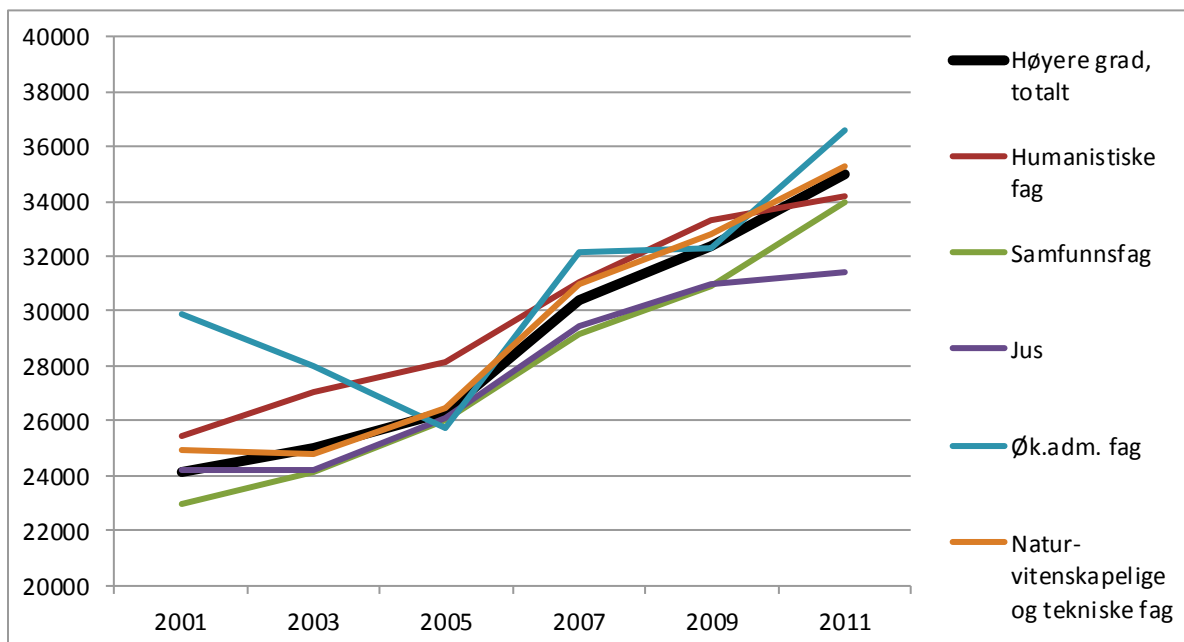
Gjennomsnittslønn for masterkandidater er 35 000 kroner, en økning på 8,2 prosent i forhold til 2009. Kandidatene med mastergrad i økonomisk-administrative fag er de som har høyest lønn, fulgt kandidater i helse- og sosialfag og i naturvitenskap. Disse gruppene oppgir en brutto, ordinær månedslønn på mer en 35 000 per måned. Bachelorkandidatene i øk-adm. fag er den gruppen som har lavest månedslønn.

⁵ I analysene har vi ekskludert de som har oppgitt åpenbart uriktige opplysninger (årslønn i stedet for månedslønn etc.)

Tabell 2.4 Brutto ordinær månedslønn for heltidsansatte kandidater som arbeider i helt stilling i Norge et halvt år etter eksamen.

Faggruppe	Lønn	N
Alle	34 421	1698
Master totalt	35 002	1405
Humanistiske og estetiske fag	34 219	127
Pedagogikk og lærerutdanning	34 919	143
Samfunnsfag	33 981	221
Jus	31 408	63
Økonomisk-administrative fag	36 603	191
Naturvitenskap	35 285	414
Helse og sosial	36 137	187
Primærnæringsfag	33 670	21
Samferdsel etc.	(37 060)	11
Idrettsfag	32 185	27
Bachelor, øk.adm.	28 037	57
Bachelor, ingeniør	34 157	236

Ser vi på utviklingen over tid, ser vi at gjennomsnittlig begynnerlønn for kandidater med høyere grad har steget med om lag 11 000 kroner, eller 45% fra 2001 til 2011. Masterkandidatene i øk.adm.-fag er de som har hatt de største svingningene i lønnsnivå. Ser vi på utviklingen mellom 2009 og 2011, finner vi at juristene har hatt mindre økning i begynnerlønn enn andre grupper (Figur 2.10).

Figur 2.10 Brutto ordinær månedslønn for heltidsansatte kandidater som arbeider i hel stilling i Norge et halvt år etter eksamen, 2001-2011.

3 Kandidatenes vurdering av utdanningen

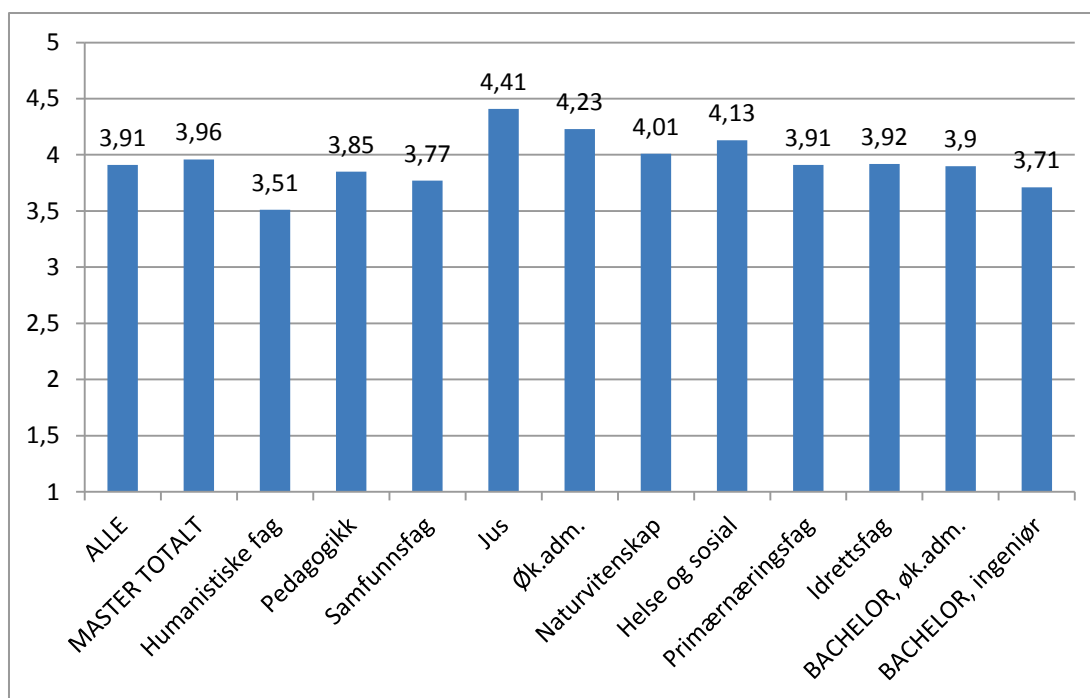
Kandidatundersøkelsen inneholder et knippe spørsmål om kandidatenes vurdering av utdanningen de har tatt. Vi presenterer her resultatene for tre av disse. Alle spørsmålene har en skåre fra 1 – 5, der 1 er «svært misfornøyd» og 5 er «svært fornøyd».

3.1 Tilfredshet med studiets relevans i forhold til arbeidslivet

På spørsmål om hvor de fornøyd de er med studiets relevans i forhold til arbeidslivet, er tre av fire på den positive siden (Svært fornøyd eller litt fornøyd).

Mest fornøyde er juristene, nesten ni av ti sier seg fornøyd med utdanningens arbeidslivsrelevans. Humanister har den laveste andelen fornøyde (56 prosent), men det er det er verd å merke seg at samfunnsviterne ikke oppfatter sin utdanning som mindre yrkesrelevant enn det bachelorkandidatene i ingeniørfag gjør; 70 prosent av masterkandidatene i samfunnsfag og 64 prosent av bachelorkandidatene i ingeniørfag er fornøyde. Man kunne i utgangspunktet tenkt seg at ingeniørutdanningene ville bli oppfattet som mer yrkesrettede og jobbrelevante enn universitetsutdanninger, men dette er ikke tilfelle. Funnene er for øvrig i tråd med Kandidatundersøkelsen 2007. Figur 3.1 viser gjennomsnittskåre for tilfredshet i ulike kandidatgrupper.

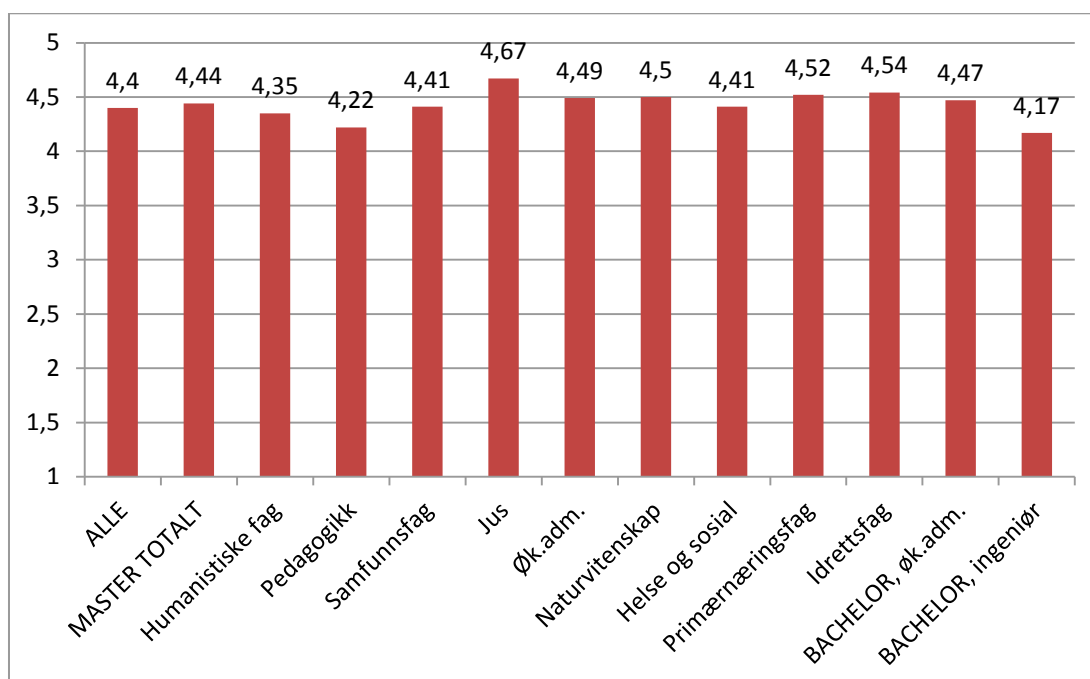

Figur 3.1 Kandidatenes vurdering av studiets relevans for arbeidslivet. Skåre 1-5.

3.2 Tilfredshet med utdanningen

Kandidatene er også bedt om å gi en samlet vurdering av utdanningen de har tatt. Vurderingene er i hovedsak positive; ni av ti kandidater sier seg svært fornøyde eller litt fornøyde. Som det framgår av figur 3.2, er variasjonene i grad av tilfredshet er mindre for dette spørsmålet enn for spørsmålet om utdanningens relevans. Juristene er også her de mest fornøyde, mens bachelorkandidatene i ingeniørfag er de som er minst fornøyde.

Figur 3.2 Kandidatenes samlede vurdering av utdanningen. Skåre 1-5.

3.3 Tilfredshet med universitetet/høgskolen

Kandidatene ble også bedt om å gi en samlet vurdering av universitetet/høgskolen de har studert ved. På dette spørsmålet har vi valgt å presentere resultater per lærested, ikke per fag. Et problem med å sammenligne på denne måten er at fagsammensetningen er ulik ved lærestedene, og tilfredshet varierer med fag. Vi har imidlertid begrenset oss til å se på mastergradskandidater på læresteder der vi har et respondenttall på 80 eller flere, det vil si sju av åtte universiteter og Norges Handelshøyskole (NHH). Av tabell 3.1 ser vi at NHH-kandidatene er de som er mest fornøyd med lærestedet sitt. I motsatt ende av skalaen finner vi Universitetet i Oslo og Universitetet i Stavanger.

Tabell 3.1 Mastergradskandidatener samlede vurdering av utdanningen ved utvalgte læresteder. Skåre 1-5.

Lærested	Skåre	<i>N</i>
Universitetet i Oslo	4,02	503
Universitetet i Bergen	4,15	288
NTNU	4,40	484
Universitetet i Tromsø	4,32	116
Universitetet for miljø- og biovitenskap	4,39	115
Universitetet i Stavanger	4,03	80
Universitetet i Agder	4,17	82
Norges handelshøgskole	4,65	83
Totalt	4,23	1751

4 Avsluttende kommentarer

Kandidatundersøkelsen kan sies å fungere som en slags termometer på arbeidslivet, og resultatene viser at det er nokså «hett» for enkelte grupper. Totalt sett er omtrent to av tre kandidater i fast og relevant arbeid et halvt år etter eksamen. Sett i forhold til situasjonen i mange andre land, er arbeidsmarkedsproblemene blant nyutdannede svært små. Det er relativt stor stabilitet i tallene mellom 2009 og 2011, men det er noen interessante utviklingstrekk. Men utviklingen er ulik for ulike grupper; mistilpasningen har gått noe opp blant humanister, jurister og kandidater med master i pedagogiske fag, og ned for kandidater med øk.-adm.-bakgrunn og naturvitenskapelig bakgrunn.

Det må også understrekes at arbeidsledighet og ulike former for mistilpasning i de fleste tilfeller er et overgangsfenomen. Andre kandidatundersøkelser som NIFU har gjennomført flere år etter avsluttet utdanning, viser at de fleste kommer i arbeid – og relevant arbeid – etter hvert, men for noen grupper tar det mer tid enn for andre. Kandidater med humanistisk og estetisk utdanning er et eksempel på en gruppe som sliter med å komme inn på arbeidsmarkedet, og vi ser også at de selv mener at studiet har svakere arbeidslivsrelevans enn de andre kandidatgruppene. Men forklaringen på at humanister har en del utfordringer i overgangen fra utdanning til arbeid dette ligger neppe kun i utdanningenes innhold. Det kan også ha med hvordan rekrutteringen foregår innenfor ulike felt (eksempelvis omfang av nettverksrekruttering versus mer formelle rekrutteringskanaler) og tilgangen på faste, relevante heltidsjobber innenfor et felt. Vi har for eksempel sett at andelen som er selvstendig næringsdrivende er høyere blant humanister enn andre grupper. En del av kandidatundersøkelsens spørsmål er dessuten ikke optimale for å fange opp «suksessraten» til personer i mer frie yrker. Det er eksempelvis ikke gitt at kandidater fra f.eks. kunstfaglige utdanninger verken forventer, eller ønsker, fast heltidsarbeid som nyutdannede.

Det er ellers verdt å merke seg at kandidatene jevnt over er godt fornøyd med både utdanningen sin og det lærestedet de har studert ved. Samlet tilfredshet varierer imidlertid mellom utdanningstype og læresteder, og det er absolutt potensiale for forbedring.

På tross av at det sies å være høy etterspørsel etter kandidater med teknisk og naturvitenskapelig bakgrunn, har vi vist at kandidater med slik bakgrunn ikke er noe mindre utsatt for arbeidsledighet enn andre. De synes imidlertid å være mindre utsatt for andre typer mistilpasning i arbeidsmarkedet. Det kan være flere årsaker til dette mønsteret. Det kan for eksempel være at de er innforstått med at det er høy etterspørsel etter deres kompetanse, på dette grunnlag kan tillate seg å være noe kresne. En annen mulighet er at det er arbeidsgiverne som er kresne – og ikke spesielt villige til å ansette nyutdannede. En tredje mulighet er at arbeidsledige kandidater er faglig svake, eller har andre kjennetegn som gjør at de oppfattes som lite attraktive på arbeidsmarkedet. Dette har vi i en viss utstrekning mulighet til å finne ut av gjennom videre analyser av Kandidatundersøkelsen.

4.1 Videre publisering og analyser

Som nevnt innledningsvis er dette en første rapportering fra Kandidatundersøkelsen, og notatet er utarbeidet som bakgrunnsmateriale for et foredrag på NIFUs årskonferanse. Etter hvert som vi får analysert større deler av datamaterialet, vil nye og reviderte resultater publiseres på NIFUs nettsider og gjennom andre kanaler. Som nevnt inneholder undersøkelsen også spesialspørsmål som skal brukes i pågående forskningsprosjekter, blant annet et større prosjekt om entreprenørskap i utdanningen.

Lærestedene som inngår vil over sommeren få tilbud om elektronisk tilgang til et utvalg resultater, der kandidater fra eget lærested kan sammenlignes med et gjennomsnitt for andre læresteder. Gjennom dette får Kandidatundersøkelsen ytterligere aktualitet i forhold til lærestedenes informasjons- og kvalitetsutviklingsarbeid.

Tabelloversikt

Tabell 1.1 Utvalg og svarprosent.....	10
Tabell 2.1 Hovedaktivitet november 2011. Prosent.....	13
Tabell 2.2 Andel arbeidsledige av arbeidsstyrken.....	14
Tabell 2.3 Type ansettelsesforhold	21
Tabell 2.4 Brutto ordinær månedslønn for heltidsansatte kandidater som arbeider i helt stilling i Norge et halvt år etter eksamen.	23
Tabell 3.1 Mastergradskandidatener samlede vurdering av utdanningen ved utvalgte læresteder. Skåre 1-5.	26

Figuroversikt

Figur 2.1 Andel arbeidsledige av arbeidsstyrken blant kandidater med mastergrad i naturvitenskap og tekniske fag.	15
Figur 2.2 Andel arbeidsledige blant bachelorkandidater i ingeniørfag 2007 og 2011.	15
Figur 2.3 Andel arbeidsledige av arbeidsstyrken 2001-2011. Kandidater med høyere grad.	16
Figur 2.4 Andel sysselsatte i ufrivillig irrelevant arbeid. Kandidater med høyere grad	17
Figur 2.5 Andel av arbeidsstyrken som er mistilpasset.	18
Figur 2.6 Andel mistilpassede av arbeidsstyrken 2009 og 2011.....	19
Figur 2.7 Andel sysselsatte som oppfatter seg som overutdannet.	20
Figur 2.8 Andel kandidater som er i relevant heltidsarbeid seks måneder etter eksamen	21
Figur 2.9 Andel høyere grads kandidater i relevant heltidsarbeid seks måneder etter eksamen 2005-2011.....	22
Figur 2.10 Brutto ordinær månedslønn for heltidsansatte kandidater som arbeider i hel stilling i Norge et halvt år etter eksamen, 2001-2011.....	23
Figur 3.1 Kandidatenes vurdering av studiets relevans for arbeidslivet. Skåre 1-5.	25
Figur 3.2 Kandidatenes samlede vurdering av utdanningen. Skåre 1-5.	25

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no